

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АВТОРСЬКОГО БАРДІВСЬКОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

Рось З. П.

*кандидат мистецтвознавства, доцент
Навчально-науковий інститут мистецтв
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Найбільшого свого розквіту естрадна музика набуває у ХХ столітті. Як зазначає О. Вашенко: «До сфери саме естрадної пісні належать такі її різновиди як: традиційний романс, джаз, популярна музика, рок, шансон, авторська пісня і мистецтво бардів, сучасна лірична пісня, пісня в танцювальних ритмах з розвиненим інструментальним супроводом (естрадно-симфонічного оркестру, або ж вокально-інструментального ансамблю)» [2].

Серед перерахованих жанрів популярної музики в контексті аналізу шляхів розвитку вокальної естради особливий інтерес викликає музичне мистецтво бардів. Ще відомий український бард Едуард Драч говорив: «Чим гірші часи, тим більше відповідальності у людей творчих...Кобзарі віщують революцію, барди і рокери **її роблять**, користуються плодами попса, а в цей час джазмени тихенько собі лабають в ресторанах» [3].

Мета роботи – узагальнити особливості розвитку українського бардівського мистецтва як одного з напрямів української естради та окреслити етапи його розвитку.

Широку популярність авторська бардівська пісня здобула в середині 1950-х років. Саме тоді з'являються пісні Булата Окуджави (автор близько 200 пісень, написаних на власні вірші) й Олександра Галича у супроводі семиструнних гітар.

Характеризуючи особливості розвитку бардівського руху в Україні необхідно враховувати часові періоди й різні умови побутування мистецтва бардів. З огляду на те, що Україна до 90-го року минулого століття була однією з складових СРСР, розвиток українського музичного мистецтва був тісно пов'язаний з музичними культурами республік Радянського Союзу. Тому аналіз стану й досягнень українського естрадного мистецтва, що безпосередньо розвивалося під впливом і контролем радянської системи, безумовно були пов'язані із загальним розвитком радянської естради і характеризувалися примусовим наслідуванням традицій радянської доби заідеологізованого музичного мистецтва.

У 60–70-х роках минулого століття, період який відомий як «відлига», послабив тоталітаризм в галузі музичного мистецтва і дав можливість авторам писати та співати рідною мовою. Перші авторські пісні українською мовою виникли у Києві. Одними із перших зазвучали пісні українського композитора, співака і режисера А. Горчинського. До 90-х рр. бардівське мистецтво в Україні розвивалося в двох напрямках: як «загальносоюзна» російськомовна авторська пісня міської побутової піснетворчості дожовтневої доби (романсу, студентських та «компанійських» сатиричних пісень-куплетів, ліричних пісень радянської доби особливо пісень періоду Другої світової війни), яка мала кращі умови для свого розвитку, та продовження традицій української пісні (ліричної, жартівливої, козацько-повстанської, мистецтва кобзарів та лірників тощо). Радянські барди здебільшого у прихованому вигляді шляхом порушення «заборонених тем», звернення до алегоричних образів та історичних аналогій, вдавалися й до критики реалій радянського тоталітаризму [4].

У 1970-ті роки відбулося істотне поживлення у розвитку українського бардівського руху, коли про себе заявили такі автори-виконавці як: організатор бардівського руху Л. Духовний, В. Каденко, В. Семенов, В. Зозуля, О. Медведенко, В. Губернський, В. Васильєв, О. Маслов та багато ін. Починають виникати перші бард-об'єднання. Зокрема, у 1979 р. у Києві був створений перший в Україні «Міський клуб самодіяльної пісні», а у 1980 р. під його егідою відбувся перший кийівський «Фестиваль самодіяльної пісні».

У роки перебудови на початку 1980-х років поряд із «загальносоюзним» рухом авторської бардівської пісні у Львові (В. Морозов), а згодом у Києві (І. Жук, В. Шинкарук) активно заявляє про себе нове явище авторської пісні – так звана «співана поезія», яка цілковито спиралася на українську мову й традиції української пісні та не була пов'язане з російськомовним бардівським рухом. Вона відрізняється більшою роллю музики в її співвідношенні зі словом, активнішими творчими пошуками, підвищеним інтересом до фольклору, ширшими функціями тощо. Основна тематична домінанта «співаної поезії» – український патріотизм та історико-культурні орієнтири. Основними представниками «співаної поезії» у 80-х рр. були: М. Бурмака, Е. Драч, В. Жданкін, В. Морозов, Тризубий Стас, бард-гурти «Мертвий півень», «Рутенія» та ін. Деякі автори-виконавці використовували в супроводі народні інструменти, наприклад ладкові кобзи (В. Жданкін, П. Приступов). В цей період виникають нові осередки бардівського руху. Так у Рівному було створено клуб авторської пісні та співаної поезії «*ВАСКin БАРД*», а у травні 2021 року за ініціативи В. Люліч та голови спілки А. Пастушенка при Рівненському обласному відділенні Національної всеукраїнської музичної спілки вперше в Україні створено Асоціацію діячів авторської пісні та співаної поезії. Перший концерт україномовної авторської пісні

відбувся у 1985 р. в Молодіжному театрі м. Києва (режисер Л. Танюка). У 1988 р. у Львові з'явився театр авторської пісні «Не журись!» (В. Морозов, А. Панчишин, Т. Чубай та ін.).

Отже, *українські барди* – як явище української музичної культури сформувалося лише наприкінці 80-х років, які відійшли від старих стереотипів радянщини і почали відроджувати наше славне історичне минуле. Їх тексти критичні, але водночас шляхетні, засновані на перемогах (військових, особистих), а не на поразках. На хвилі національного піднесення в Україні у 1989 р. україномовне бардівське мистецтво «розквітло» на Всеукраїнському молодіжному фестивалі сучасної пісні та популярної музики «Червона Рута» (м. Чернівці) та Українському фестивалі авторської пісні та співаної поезії «Оберіг» (м. Луцьк). Відтоді визначалися й основні напрями його розвитку. Саме на той час припадає найбільша суспільно-політична активність українських бардів, які сформували *«першу хвилю»* в розвитку українського бардівського руху (В. Жданкін, Е. Драч, В. Морозов, М. Бурмака, К. Єрофеев, Тризубий Стас, С. Шишкін, Ю. Чайка, В. Семенов та ін.). Як правило вони брали активну участь у здобутті Україною незалежності [1].

У 90-х рр. після здобуття Україною державної незалежності, коли до влади прийшла партійно-номенклатурна верхівка, яка не допускала критики уряду, суспільно-політична ситуація в Україні ускладнилася і не сприяла створенню гостросоціальних пісень, що за призначенням становило основне тематичне спрямування авторської пісні. Вона поступово втратила своє політичне значення й розвивалася лише в сфері мистецької творчості. У зв'язку з цим відомі українські барди змінюють напрями своєї творчості, починають творити в інших жанрах, приділяючи більше уваги ліричній та лірико-інтимній тематиці (Марія Бурмака стає фактично поп-виконавицею власних пісень, Стас Тризуби починає займатися літературною діяльністю, а Едуард Драч заглиблюється у вивчення і реставрацію лірництва та кобзарського мистецтва тощо).

Кінець 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. знаменується впливом сил супротиву української громадськості на трьох майданах та формуванням нової генерації українських бардів – *«другої хвилі»*. (О. Ігнатуша, К. Булкін, Ж. Лютич, Т. Компаніченко, Г. Лук'яненко, О. Богомолець, І. Жук, сестри Тельнюк та ін.), які зросли як творчі особистості на творах бардів «першої хвилі». Спочатку вони зосередилися на переспівуванні пісень своїх попередників чи обробці народних, стрілецьких, повстанських та пісень УПА. А на початку ХХІ ст. на фоні історичних подій в Україні, зокрема завдяки Помаранчевій революції, а особливо Євромайдану, починається бурхливе відродження оригінальної патріотичної бардівської пісні та співаної поезії [1].

Отже, бардівський рух в Україні представлений різними жанрами авторського мистецтва – бардівською піснею та співаною поезією, які виконувалися під акомпанемент найчастіше струнного інструменту (як правило гітари), але стилістично різнилися між собою співвідношенням музики й слова, ефективністю до творчих пошуків, інтересами до фольклору, функціональними особливостями, про що говорилося вище.

В залежності від періоду, тематичної спрямованості та резонансу в суспільстві розвиток авторського бардівського руху в Україні можна представити наступними етапами: **1.** 50 – 70-ті рр. ХХ ст., які характеризуються розвитком попередніх традицій російсько-українського контенту, а також початком формування національних засад бардівського мистецтва; **2.** 80 – початок 90-х рр. ХХ ст. (роки перебудови). На другому етапі поряд із «загальносоюзним» рухом авторської пісні активно заявляє про себе нове явище – «співана поезія» (за жанровими ознаками різновид авторської пісні), яка саме символізує формування українського бардівського мистецтва як явища української музичної культури та формуванням «першої хвилі» національно визначеного українського бардівського руху; **3.** 90-ті рр. відзначаються впливом складної суспільно-політичної ситуації в Україні, коли провладна партійно-номенклатурна верхівка не допускала критики свого уряду, що не сприяло зверненню українських бардів до гостросоціальних тем; **4.** Кінець 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. Цей період знаменується впливом сил супротиву української громадськості на трьох майданах та формуванням «другої хвилі» українських бардів; **5.** 20-ті рр. ХХІ ст. (період російської агресії). Цей період характеризується якразово вираженою патріотичною спрямованістю і початком формування «третьої хвилі» українського бардівського руху. В період початку російської агресії поновлюється і посилюється основна тематична домінанта бардівської пісні та співаної поезії – український патріотизм і оспівування героїзму наших захисників. Цей період ще триває і чекає своїх дослідників.

Література:

1. Барди України. URL: <https://www.bards.org.ua/oberig-ua>
2. Ващенко О. Специфіка концертного виконавства. *Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття*: матеріали наук. Конф. молодих учених, 16-18 квітня 2003 р. Харк. Держ. Акад. культури. Харків: ХДАК, 2003. С. 89–90.
3. Коськін В. Едуард Драч: «Чим гірші часи, тим більше відповідальності у людей творчих». URL: <http://www.vox.com.ua/data/2007/01/19/eduard-drach>
4. Різник О. Авторська пісня: від популярності до елітарності. Київ, 1993.
5. Різник О. Сучасна авторська пісня і тенденції її розвитку в Україні.: Автореф. дис. ... канд. мист-ва. Київ, 1992.